

Otto Böhtlingk & Rudolph Roth: Sanskrit-Wörterbuch, Part 1, Petersburg 1855

Repräsentanten jener heiligen Vorzeit: रश्मयः सप्त देव्याः RV. 10, 130, 7. अस्माकमत्र पितरस्त अस्मिन्सप्त रश्मयो दैर्गह्ये बध्यमाने 4, 42, 8 (vgl. ÇAT. Br. 13, 3, 4, 5). सप्त रश्मयस्तपसे ये निषिद्धः 10, 109, 4. VS. 14, 28. AV. 11, 1, 1. 24. 12, 1, 39. ÇAT. Br. 14, 3, 2, 4. 5. सप्त रश्मिणी सुकृतो यत्र लोकस्तत्रेमे यज्ञं यजमानं च धेहि KĀTJ. ÇR. 2, 2, 8 (vgl. VS. 18, 52). Eine namentliche Aufzählung derselben wird nachmals versucht, z. B. ÇAT. Br. 14, 3, 2, 6: Gotama, Bharadvāja, Viçvāmitra, Ġamadagni, Vasishṭha, Kaçjapa, Atri; ebenso in einem Pariçishṭa zu Āçv. ÇR. 12, 15. MBu. 1, 4807. 13, 4461. fgg. Marīkī, Atri, Aṅgiras, Pulaha, Kratu, Pulastja, Vasishṭha (Söhne Brahman's und zugleich die 7 Praçāpati) MBu. 12, 12724. fg. sind die sieben R̥shi im 1sten Manvantara HARIV. 413. VP. 49, N. 2. die der folgenden werden aufgezählt HARIV. 417. fgg. VP. 260. fgg. सप्तर्षि sg. einer der sieben R̥shi MBu. 13, 1339. सप्तर्षिकुण्ड pl. den sieben R̥shi geheiligte Badeplätze 3, 6042. सप्तर्षिक HARIV. 464. Am Himmel sind die sieben R̥shi die sieben Sterne des grossen Bären NAIGH. 1, 5. NIR. 10, 26. AK. 1, 1, 2, 28. H. 124. यत्रा सप्त रश्मिन्पर एकमाहुः RV. 10, 82, 2. सप्त रश्मिणी च कृविषामयं नो अस्तु AV. 6, 40, 1. सप्तर्षिनु ह स्म वै पुराणी इत्याचक्षते, अग्नी ह्युत्तराहि सप्तर्षय उच्यन्ति ÇAT. Br. 2, 1, 2, 4. 13, 8, 1, 9. Āçv. GRHJ. 1, 7. KAUC. 127. MBu. 14, 2633. R. 1, 13, 29. ततो ब्रह्मतपोयोगात्प्रजापतिरिवापरः । कौशिकः सप्तर्षिर्दक्षिणे भागे सप्तर्षिनिर्वाण्युनः ॥ Viçv. 10, 20. VP. 483. fg. COLEBR. Misc. Ess. II, 352. 353. Für jede Weltgegend verschiedene 7 R̥shi MBu. 13, 7108. fgg. 7663. fgg. Bildlich bezeichnet der Ausdruck die sieben R̥shi auch die sieben Sinne oder den siebenfachen Hauch (प्राण) NIR. 12, 37. 38. VS. 34, 55. ÇAT. Br. 14, 3, 2, 4. 5. KĀTJ. ÇR. 9, 12, 4. — d) in der Folge bezeichnet R̥shi überh. jede durch Frömmigkeit und Weisheit geheiligte Person, namentl. einen Einsiedler: रश्मयः सत्यवचसः AK. 2, 7, 42. H. 76. a. 2, 558. रश्मयो दीर्घसंध्यत्वादीर्घमायुरवाप्नुयुः । प्रजां यशश्च कीर्तिं च ब्रह्मवर्चसमेव च ॥ M. 4, 94. रश्मयः संपतामानः फलमूलानिलाशनाः । तपसैव प्रप्रथन्ति त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥ 11, 236. BHAG. 5, 25. N. 12, 54. R. 1, 1, 42. 4, 13. 7, 1. ÇĀK. 17. 62, 16. RAGH. 1, 50. रश्मिकुलेषु 12, 25. रश्मिकुमार ein junger Einsiedler ÇĀK. 27, 15. रश्मिकुमारका 30, 1. — e) drei Arten von R̥shi werden erwähnt VP. 284: Devarshi, Brahmarshi, Rāgarshi; dieselben und ausserdem Maharshi, Paramarshi, Çrutarshi und Kāṇḍarshi TRIK. 2, 7, 15. fgg. — 2) Lichtstrahl MED. sh. 6. — 3) an imaginary circle KĀLAS. p. 379. — 4) N. eines Fisches, Cyprinus Rishi, CAREY bei HAUGHTON, A Dict. Beng. and S. — Die Ableitung des Wortes von रश्, wobei die R̥shi als die mit dem geistigen Auge die göttlichen Geheimnisse und das Lob der Götter Erschauenden, also besonderer Offenbarung Theilhaftigen, gedacht werden, giebt schon ĀUPAMANJAYA NIR. 2, 11; eine Legende führt es auf अर्ष zurück ebend. und TAITT. ĀR. 2, 9. Begrifflich stellt sich das Wort am natürlichsten zu 1. अर्ष, aber der Wechsel zwischen च und प macht Schwierigkeit. — Vgl. रश्मि, यशर्षि, विप्रर्षि und die u. 1, e. aufgeführten Zusammensetzungen.

रश्मिक 1) m. pl. N. pr. eines Volkes, im sg. ihres Fürsten MBu. 2, 1033. fgg. 1, 2669. 3, 81. HARIV. 6726. 11202. R. 4, 41, 16. 44, 13. VARĀH. BRH. S. 14, 15 in Verz. d. B. H. 241. Z. f. d. K. d. M. II, 58. fg. — 2) f. ०का N. pr. eines Flusses MBu. 3, 493. VP. 176, N. 5 (रश्मिक, im Ind.

रश्मिकी). — Das im gaṇa पुराणितादि zu P. 5, 1, 128 aufgeführte रश्मिक ist wohl demin. von रश्मि. — Vgl. रश्मिक.

रश्मिकुल्या (रश् + कु) f. 1) Gewässer der R̥shi, Bez. geheiligter Flüsse MBu. 2, 1041. 13, 7652. als Beiw. von सरस्वती (Fluss und Rede) Buāg. P. 3, 16, 13. 22, 27. N. eines best. Flusses MBu. 3, 8026. fg. Buāg. P. 5, 19, 18. VP. 176 (vgl. N. 5). der Gaṅgā H. 1082. eines Flusses überh. TRIK. 1, 2, 30. — 2) N. pr. der Gemahlin Bhūman's und Mutter Udgitha's Buāg. P. 5, 13, 5.

रश्मिकृत् (रश् + कृ) adj. zum heiligen Dichter machend, begeisternd RV. 1, 31, 16. रश्मिमना य रश्मिकृत्स्वर्षाः सृक्षणीयः पद्वीः केवीनाम् 9, 96, 18.

रश्मिगिरि (रश् + गि) m. N. pr. eines Berges in Magadha MBu. 2, 799. BURN. Lot. de la b. l. 847.

रश्मिगुप्त (रश् + गु) m. N. pr. eines Buddha LALIT. Calc. 5, 13.

रश्मिचोदन (रश् + चो) adj. den Sänger treibend VĀLAKH. 3, 3.

रश्मिगाङ्गुलिकी (रश् + गा) f. N. einer Pflanze (s. रश्मिगन्धा) RATNAM. im ÇKDr.

रश्मिर्तर्पण (रश् + त) n. Libation an die R̥shi Verz. d. B. H. No. 139 (hier masc.) 1020; vgl. M. 2, 176. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 206—208.

रश्मित्व n. der Stand eines R̥shi: ब्राह्मण्यं तात दुर्लभम् । ब्राह्मणे (ब्राह्मण्ये) सति चर्षित्वं रश्मित्वे च तपस्विता MBu. 13, 2396.

रश्मिदेव (रश् + दे) m. N. pr. eines Buddha LALIT. Calc. 5, 11.

रश्मिद्वेष (रश् + द्विष्) adj. dem frommen Sänger übelwollend RV. 1, 39, 10.

रश्मिपञ्चमी (रश् + प) f. N. eines Festes am fünften Tage in der 2ten Hälfte des Bhādra As. Res. III, 290. ०व्रत Verz. d. B. H. No. 1189—1192. 1194.

रश्मिपतन (रश् + प) N. einer Localität bei Vārāṇasī VJUTP. 102. LALIT. 21. 233. 374. 381. BURN. Intr. 137, N. 2. 389. Lot. de la b. l. 44. SCHIEFNER, Lebensb. 247 (17).

रश्मिपुत्र (रश् + पु) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. 240, N. 249, N. No. 834.

रश्मिप्रशिष्ट (रश् + प्र) adj. vom R̥shi angewiesen AV. 11, 1, 15.

रश्मिप्रोक्ता (रश् + प्रोक्ता, partic. von वच् mit प्र) f. N. einer Pflanze, Glycine debilis Ait. (सायपर्णी), RATNAM. im ÇKDr. — Vgl. रश्मिप्रोक्ता.

रश्मिवन्धु (रश् + व) adj. dem Sänger verwandt, mit ihm verbunden RV. 8, 89, 6.

रश्मिब्राह्मण (रश् + ब्रा) n. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 296. WEBER, Lit. 62.

रश्मिमनस् (रश् + म) adj. eines heiligen Dichters Sinn habend, begeistert RV. 9, 96, 18.

रश्मियज्ञ (रश् + य) m. das den R̥shi darzubringende Opfer, das leise für sich gesprochene Gebet (स्वाध्याय) M. 4, 21; vgl. 3, 81.

रश्मिलोक (रश् + लोक) m. die Welt der R̥shi MBu. 3, 6060. 8027.

रश्मिवैत् (von रश्मि) adv. einem R̥shi gleich RV. 10, 66, 14. M. 2, 189.

रश्मिवदन = रश्मिपतन und daraus auch entstanden SCHIEFNER, Lebensb. 307 (77). VJUTP. 102.